

Rəvayətə görə, Yafəsin oğlu Türk Xəzər dənizindən Koreya körfəzinədək Orta və Mərkəzi Asiyada məskən salan qəbilələrin ulu babasıdır. Türkün yeddinci belindən iki ekiz oğlan Tatar və Moğol dünyaya gəlir. Onların atası İlli xaqan Türkünstanı oğlanları arasında bölür: ölkənin şərq yarısını Tatarla, qərb yarısını Moğola verir. Beləliklə, Türkün nəslindən iki sülalə yaranır. Moğol xaqanın oğlu Qara xaqanın Oğuz adlı bir oğlu olur. Deməli, Oğuz xaqan Moğol xaqanın üçüncü, Türk xaqanın onuncu belidir.

Oğuz xaqanın şəxsiyyəti və hakimiyyəti haqqında bir neçə rəvayət vardır. Fars tarixçisi Xəndəmir və türk tarixçisi Əbülqazi xan Oğuz xaqan, Çin qaynaqları Modə Şanyü adlandırr. Mənə məlum olduğuna görə, mo sözü qədim Çin heroqlifləri ilə qədim göytürk dilindəki bəg (müasir Azərbaycan dilində: bəy) sözü ilə ekvivalent mənə ifadə edir. Modə sözündəki də ünsürü, güman ki, qədim Çin didindəki dələ sözünün ixtisar edilmiş şəkli. Göytürk dilindəki tigin «şahzadə» sözü qədim Çin heroqlifləri ilə dələ kimi ifadə edilir. Onda belə güman etmək olar ki, qədim Çin heroqlifləri ilə verilmiş Modə sözü «şahzadə bəy» mənasına uyğundur. Qədim Çin salnəmələrində Modə kimi verilmiş adı müasir türk (Türkiyə) mənəbləri Mete kimi təqdim edir.

Müsləman tarixçiləri Xəndəmir və Əbülqazi xanın əsərlərində Oğuz xaqan dindar bir adam kimi təsvir edilir, hətta müsləman peyğəmbərlərindən biri hesab edilir. Rəvayətə görə, Qara Qumda köç edən Qara xaqan əsədir ki, oğlu Oğuz xaqan yeni dinin Allahına ibadət edir. O, qoşun çəkib oğluna hücum edir. Lakin Oğuz xaqanın dindar arvadı vaxtında ərinə xəbərdar edir. döyüşdə Qara xaqan öldürülür, xaqanlıq taxtına Oğuz oturur. O, yetmiş üç il ərzində bütün Türkünstanı itaət altına alır. O, monqol qəbilələrinin çox hissəsinə adlar verir. həmin qəbilələr sonralar Oğuz xaqanın verdiyi adlarla tanınır. Oğuz xaqan taxta çıxan kimi Çin sərhədləri yaxınlığında köç edən Tatar xaqana - atasının əminsinə hücum edir və ona qalib gəlir. Sonra o, Çin imperiyasını, Curcut şəhərini və Tanqut dövlətini itaət altına alır, Monqolustandan cənubda Hindistanadək, qərbdə Xəzər dənizindəkə bütün yerləri fəth edir. Müsləman tarixçilərinin hamısında Oğuz xaqanın vətəni Monqolustan hesab edilir.

Müsləman tarixçilərinin Oğuz xaqan haqqında verdikləri məlumat Çin qaynaqlarının Modə Şanyü haqqında verdikləri məlumatlarla, az qala, eyniyyət təşkil edir və güman etmək olar ki, müsləman tarixçiləri, sadəcə olaraq, Çin salnəmələrində verilmiş məlumatları «müsləmanlaşdırmışlar». Çin qaynaqlarının yazdığına görə, Modə Hun sülaləsindən çıxmışdır. O, Hun Şanyüsü (türk dilində desək, xaqanı) Tumanın (yaxud Tomanın) oğludur. İstər müsləman, istərsə Çin qaynaqlarının xəbər verdiyinə görə, Tuman Şanyü (Qara xaqan - bundan sonra asan olsun deyə, hər yerdə Tuman əvəzinə Qara xaqan, Modə əvəzinə Oğuz xaqan deyəcəyəm) bizim eradan əvvəl 220-ci ildə çinlilər tərəfindən Ordosdan (Şofandan) sıxışdırılır. O, şimala - Xalxaya keçir və Xanqay (qədim türk Orxon-Yenisey abidələrində, məsələn, Kül tigin, Bilgə xaqan, Tonyukuk kitabələrində bu yer Ötükən adlanır) yaxınlığında məskən salır. Çingiz xan zamanından həmin yer Xara Xorin adlanır. Orxon-Yenisey abidələrində də, müsləman qaynaqlarında da bu yerə Qara Qum deyilir. Lakin oxucu bu Qara Qumla Türkmənistanıda yerləşən Qara Qum səhrasını qarışdırmamalıdır. On il keçəndən sonra (bizim eradan əvvəl 210-cu ildə) Çin imperatoru ölür və Çin dövləti zəifləməyə başlayır. Çin dövlətinin zəifləməsindən istifadə edən hunlar yavaş-yavaş Səri (Xuanxə) çayın cənub tərəfinə, yəni Ordosa keçirlər. Qara xaqanın oğlu Oğuz xaqan onun vəliəhdi idi. Ancaq Qara xaqan ikinci dəfə evləndikdən sonra sevimli yançısından (Orxon-Yenisey abidələrində künçuyundan, yəni xanımından) bir oğlu olur. Arvadının təhriki ilə xaqan ikinci oğlunu vəliəhd etmək istəyir, lakin bunu açıq etməkdən çəkinir. Onda Qara xaqan böyük oğlunu - Oğuzu aradan götürmək qərarına gəlir. Buna görə də o, Oğuz xaqanı Yuyecjiya girov göndərir. Oğuz xaqan Yuyecjiya hücum edir. Yuyecji Oğuz xaqanı öldürmək istəyir. Oğuz xaqan onun arqamalarını (türkmən cinsindən olan atdır) oğurlayıb vətəninə qaçır. Qara xaqan oğlunun hərəkətini uğurlu hesab edir və onun idarəsi altına 10000 süvari ayırır. Bu o demək idi

ki, atası Oğuz xaqana on min yurt, yaxud ailə verirdi.

Atasından ayrıca əyalət alandan sonra Oğuz xaqan öz əsgərləri ilə xüsusi təlim keçir. Çalışır ki, onlar öz sərkərdələrinin əmrlərini danışıqsız yerinə yetirsinlər.

Oğuz xaqan uçuş zamanı fit çalan bir ox ixtira edir. bu ox uçduğu bütün müddətdə fitə oxşar bir səs çıxarırdı və bu səsə görə onun hansı hədəfə uçduğunu asan müəyyənləşdirmək olurdu. Oğuz xaqan öz döyüşçülərinə ox atmaq təlimi keçir və belə bir əmr verir:

«Kim öz oxunu fitçalan oxun hədəfə aldığı yerə atmasa, onun boynu vurulacaq. Kim ovda oxunu fitçalan oxun istiqamətində atmasa, onun boynu vurulacaq».

Sonra o, təlimə başlayır. O, oxunu öz arqamakına atır. Yaxın adamlardan bəziləri xaqanın arqamakına ox atmağa cürət etmir. Xaqanın əmri ilə onların boynu dərhal vurulur. Bu hadisədən bir müddət keçəndən sonra Oğuz xaqan bir dəfə fitçalan oxunu öz sevimli arvadına atır. Onun yaxın adamlarından bəziləri dəhşətə gəlib oxlarını xanıma atmır. Xaqan onların da başını vurdurur. Oğuz xaqan ölüm cəzası ilə öz adamlarında əmrə, göstərişə dərhal əməl etmək verdiyi yaradır.

Yenə də aradan bir müddət keçir. Bir dəfə Oğuz xaqan atası Qara xaqanla ova çıxır. O, fitçalan oxunu atasının arqamakına atır. Bu dəfə onun ətrafındakıların hamısı oxlarını Qara xaqanın arqamakına atırlar. Beləliklə, Oğuz xaqan öz adamlarını ona sözsüz itaət etməyə alışdırır, görür ki, onları idarə etməyi bacarır.

Bir dəfə ov zamanı Oğuz xaqan atını Qara xaqanın arxasınca sürərək fitçalan oxunu atasına atır. Onun yaxın adamları da

oxlarını Qara xaqana atırlar. Oğuz xaqan atasını öldürür, sonra ögey anasını və qardaşını, habelə, ona tabe olmaq istəməyən ağsaqqalları da öldürür, özünü xaqan elan edir. çin salnəmələrinin yazdığına görə, bu hadisə bizim eradan əvvəl 209-cu ildə baş verir.

Oğuz xaqan taxta oturanda atasının əmisi Tatar xaqanın hakimiyyətinin çiçəkləndiyi vaxt idi. O, Oğuz xaqanın atasını öldürdüyü və taxta çıxdığı xəbərini eşitdikdə onun yanına qasid göndərir. Qasid Tatar xaqanın sözlərini Oğuz xaqana çatdırır:

«Qara xaqandan Oğuz xaqana sütkə ərzində min li (çinlilərdə bir li 552 m-ə bərabərdir) yol gedə bilən bir at miras qalmışdır. Həmin atı mənə ver.

Oğuz xaqan əyanlarını çağırır onlarla məsləhətləşir:

- Qonşu xaqan qasid göndərmiş atımdan miras qalmış gün ərzində min li yol gedən atın ona verilməsini tələb edir. buna sözlünüz nədir?

Əyanlar hamısı bir ağızdan cavab verir: - Atanızdan sizə miras qalan gün ərzində min li yol gedə bilən at bizim xəzinəmizin tacıdır. O atı heç kimə vermək olmaz. Bizim məsləhətimiz belədir: at verilməməlidir.

Oğuz xaqan əyanlarına deyir: - Adamlarla qonşuluqda yaşayıb bir atı onlardan əsirgəmək olmaz.

Xaqan bunu deyib gün ərzində min li yol gedə bilən atın Tatar xaqana göndərilməsini əmr edir.

Tatar xaqan əvvəllər də elə fikirləşirdi ki, Oğuz xaqan ondan qorxur. İndi Oğuz xaqan ən yaxşı atını ona göndərəndə Tatar xaqan tam əmin olur ki, qardaşı nəvəsi ondan qorxur. Ona görə də bir müddət keçəndən sonra yenə də Oğuz xaqanın yanına qasid göndərir. Bu dəfə qasid Tatar xaqanın bu sözlərini Oğuz xaqana çatdırır:

- Mən sənin yançılarından (arvadlarından) birinə sahib olmaq istəyirəm. Arvadlarından birini mənə göndər.

Oğuz xaqan yenə də əyanlarını toplayıb onlarla məsləhətləşir:

- Tatar xaqan mənim xanımlarımdan birini istəyir. Buna sözlünüz nədir?

Əyanların hamısı bir ağızdan deyir: - Tatar xaqan vicdansız adamdır, namusun, qeyrətin nə olduğunu bilmir. Ən yaxşı atı ona verdim. İndi də o, yançını istəyir. Yançını bizim namusumuzdur. Namusu itə atıblar yeməyib. İndi Tatar xaqan bizim namusumuzu istəyir, qeyrətimizə toxunur. Yançını vermək olmaz. Ona müharibə elan etmək lazımdır.

TÜRK ƏRƏNLƏRİ

Oğuz xaqan onlarla razılaşmayıb deyir: - Adamlarla qonşuluqda yaşayıb bir arvadı onlardan qızırmaq nəyə lazımdır?

Xaqan bunu deyir və əmr edir ki, Yançını bəzəyib Tatar xaqana göndərsinlər.

Tatar xaqan bundan daha da qürrələnir, lovgalanır.

Tatar xaqanın torpaqlarından qərbdə Oğuz xaqanın torpaqlarında min li uzunluqda insan yaşamayan torpaq zolağı (Monqolustanda Kalqandan cənub-qərbdə qumlu səhra) vardı. Bu torpaqda heç bir bitki bitmirdi. Bu yerlərdə yalnız sərhəddə hər iki tərəfin gözetçi məntəqələri yerləşirdi. Tatar xaqan qasidlə Oğuz xaqana belə bir xəbər göndərir:

- Hər iki tərəfin sərhəd gözetçi məntəqələrinin o tərəfində (yəni Oğuz xaqanın dövləti tərəfində) yerləşən və Oğuz xaqana məxsus olan boş qalmış, insan yaşamayan, bitki bitməyən torpaq zolağı Oğuz xaqana və onun xalqına lazım deyil. Mən həmin torpaqlara sahib olmaq istəyirəm.

Oğuz xaqan yenə də əyanlarını toplayıb onlara deyir:

- Tatar xaqan bizim filan yerdəki torpaqlarımızı istəyir. Buna nə deyirsiniz? Əyanlar, hərbi sərkərdələr belə məsləhət görürlər:

- Bu, boş torpaqdır. Orada insan yaşamır, bitki bitmir. O torpağı vermək də, verməmək də olar. Bir halda ki, biz arqamakı, namusumuz olan yançını Tatar xaqana verdik, onda bu boş torpağı da verək.

Oğuz xaqan bu sözlərdən bərk qəzəblənir və deyir:

- Torpaq dövlətin əsasıdır, onu necə vermək olar?! At da, arvad da mənə məxsusdur. Xalqımı, dövlətimi təhlükədə qoymamaq üçün onları verə bilərəm. Torpaq xalqın, dövlətin. Onu paylasaq, xalq harada yaşayarsa, dövlət harada yerləşər?

Xaqan torpağı, Tatar xaqana verməyi məsləhət görən sərkərdələrin hamısının başını vurdurur. Sərkərdə torpağı vermək haqqında yox, onu düşməndən qorumaq haqqında düşünməlidir. Ən pis, ən yarasız torpağı pay vermək haqqında fikirləşən, xaqandan xaqan, sərkərdədən sərkərdə çıxma. Sərkərdənin vəzifəsi torpağı göz bəbəyi kimi qorumaqdır.

Oğuz xaqan ata minib əmr edir: - Kim geri qalsın, başı vurulsun.

Bundan sonra xaqan dayanmadan şərqə doğru gedir, qəfildən Tatar xaqana hücum edir. Tatar xaqan elə bilirdi ki, Oğuz xaqan ondan qorxur. Qorxdığı üçün də atını və arvadını ona vermişdir. İndi istifadəsiz qalan torpaqları da verəcək. Ona görə müharibəyə heç bir hazırlıq görməmişdi. Oğuz xaqan düşməni üzərində tam qələbə əldə edir: Tatar xaqanı öldürür, onun sülaləsini məhv edir, xalqını özünə tabe edir, mal-qarasını, atlarını, torpağını və dövlətini alır. Oğuz xaqan hərbi səfərdən qayıdarkən yolu üstü qərbdə atasının vaxtilə onu girov qoyduğu Yuyecjiya hücum edir, onu məğlub edir və qovur. Sonra o, cənuba - Çinin Ordos (Şofan) canışınılıyına qoşun çəkir, Ordos hakimləri Ləufan və Bayyanı özünə tabe edir, Çinin Yan və Day tərəflərində kəşfiyyat döyüşləri aparır, Çin sərkərdəsi Min Txanyan vaxtilə işğal etdiyi bütün torpaqları geri alır, Ordosda Çin imperiyası (Xan sülaləsi) ilə sərhəddə çıxır. Bundan sonra yenidən Yan və Darda döyüş əməliyyatları aparır. Oğuz xaqan tanqutları da özünə tabe edir.

Oğuz xaqanın hakimiyyəti illərində Hun sülaləsi olduqca güclənmişdi. Xaqan şimaldakı köçəri qəbilələri itaət altına alırdıqdan sonra onun dövləti qüdrətdə cənubdakı Çin imperiyasına bərabər olmuşdu. Buna görə də ağsaqqallar ona itaət edir, onu müdrik sayırdılar. Çin qaynaqlarının yazdıqlarına görə, Oğuz xaqan şimalda Xunyu, Küyeşi, Dinlin, Kegün və Tsayli qəbilələrini özünə tabe etmişdi.

Bizim eradan əvvəl 198-ci ildə Oğuz xaqan öz ordusu ilə Çin sərhəddini aşır, Day əyalətini işğal edir və qubernator Xan Sini əsir tutur. Sonra xaqan cənuba yürüş edir. çin imperatoru Qao-da özü 300 minlik qoşunla Oğuz xaqana qarşı çıxır. Qışda

bərk qar yağır və soyuqlar düşür, Çin qoşunun üçdə birinin barmaqları donur. Oğuz xaqanın ordusunda da zərər çəkən çox olur. Oğuz xaqan özünü məğlub olmuş kimi göstərir və qoşunu geri çəkir, Çin ordusunu tələyə təhrik edir. Xaqan seçmə ordusunu gizlidir, qabağa yalnız zəif qoşunu buraxır. Əksəriyyəti piyadalardan ibarət olan Çin qoşunu Oğuz xaqanın qoşunun ardınca axır. Oğuz xaqan dörd yüz minlik süvari qoşunla Çin imperatorunu mühasirəyə alır. Xaqanın süvari qoşunu qərb tərəfdə ağ, şərqdə boz, şimalda qara, cənubda kürən atlara minmişdi.

Çin imperatoru mühasirədən çıxmaq üçün Yançının yanına casuslar göndərir. Casuslar Yançını ələ alırlar. Yançını Oğuz xaqana deyir:

- İki dövlət başçısı bir-birini sıxışdırmamalıdır. İndi sən Xan sülaləsinin torpaqlarını tutsan da oralarda yaşaya bilməyəcəksən. Bundan başqa, Xan sülaləsinin hökmdarı ağıllı adamdır. Hökmdar bu haqda fikirləş.

Oğuz xaqan bəzi məsələlərdən şübhəyə düşüb mühasirəni ləğv edir. Çin imperatoru mühasirədən çıxıb gedir. Bizim eradan əvvəl 198-ci ildə bağlanmış sülh müqaviləsində Çin imperatoru Oğuz xaqana hədiyyə adı ilə xərac verməyi öhdəsinə götürür.

Oğuz xaqanın qüdrətini hiss edən Çin sərkərdələri bir-birinin ardınca onun tərəfinə keçir, Çinin Day və Yuncun əyalətlərinə hücumlar edir, şəhər və kəndləri talan edir, dağıdırlar. Oğuz xaqan da tez-tez Day əyalətini talan etməyə gəlirdi.

Bizim eradan əvvəl 195-ci ildə Çinin Yan əyalətinin hakimi Lu Quan Oğuz xaqanın tərəfinə keçir və Şanqudan şərqdə yerləşən torpaqlara basqın edir. Bizim eradan əvvəl 177-ci ildə Oğuz xaqanın dövlətinin qərb qanadının hakimi öz köç yerini Ordosa keçirir, yəni Ordosu hun dövlətinin tərkibinə qatır. 176-cı ildə Oğuz xaqan Çin imperatoruna məktub yazıb sərkərdəsinin hərəkəti üçün üzr istəyir, onu cəzalandıraraq qərbə - Yuyecjiya göndərdiyini bildirir. Oğuz xaqan məktubunda yazır ki, müqaviləyə əsasən o, imperatorla əvvəlki dostluğunu davam etdirmək arzusundadır. Oğuz xaqanın bu məktubu bizim üçün bir də ona görə qiymətli ki, məktubda o, qəbilələri haqqında xəbər verir. Oğuz xaqan Çin imperatoruna yazırdı ki, Göylərin şəfqətindən əsgərlər sağlam, atlar güclü idi. Mənim qoşunum Yuyecjiya göndərdiyini bildirir. Oğuz xaqan məktubunda yazır ki, müqaviləyə əsasən o, imperatorla əvvəlki dostluğunu davam etdirmək arzusundadır. Oğuz xaqanın bu məktubu bizim üçün bir də ona görə qiymətli ki, məktubda o, qəbilələri haqqında xəbər verir. Oğuz xaqan Çin imperatoruna yazırdı ki, Göylərin şəfqətindən əsgərlər sağlam, atlar güclü idi. Mənim qoşunum Yuyecjiya göndərdiyini bildirir. Oğuz xaqan məktubunda yazır ki, müqaviləyə əsasən o, imperatorla əvvəlki dostluğunu davam etdirmək arzusundadır. Oğuz xaqanın bu məktubu bizim üçün bir də ona görə qiymətli ki, məktubda o, qəbilələri haqqında xəbər verir. Oğuz xaqan Çin imperatoruna yazırdı ki, Göylərin şəfqətindən əsgərlər sağlam, atlar güclü idi. Mənim qoşunum Yuyecjiya göndərdiyini bildirir. Oğuz xaqan məktubunda yazır ki, müqaviləyə əsasən o, imperatorla əvvəlki dostluğunu davam etdirmək arzusundadır. Oğuz xaqanın bu məktubu bizim üçün bir də ona görə qiymətli ki, məktubda o, qəbilələri haqqında xəbər verir. Oğuz xaqan Çin imperatoruna yazırdı ki, Göylərin şəfqətindən əsgərlər sağlam, atlar güclü idi. Mənim qoşunum Yuyecjiya göndərdiyini bildirir. Oğuz xaqan məktubunda yazır ki, müqaviləyə əsasən o, imperatorla əvvəlki dostluğunu davam etdirmək arzusundadır. Oğuz xaqanın bu məktubu bizim üçün bir də ona görə qiymətli ki, məktubda o, qəbilələri haqqında xəbər verir. Oğuz xaqan Çin imperatoruna yazırdı ki, Göylərin şəfqətindən əsgərlər sağlam, atlar güclü idi. Mənim qoşunum Yuyecjiya göndərdiyini bildirir. Oğuz xaqan məktubunda yazır ki, müqaviləyə əsasən o, imperatorla əvvəlki dostluğunu davam etdirmək arzusundadır. Oğuz xaqanın bu məktubu bizim üçün bir də ona görə qiymətli ki, məktubda o, qəbilələri haqqında xəbər verir. Oğuz xaqan Çin imperatoruna yazırdı ki, Göylərin şəfqətindən əsgərlər sağlam, atlar güclü idi. Mənim qoşunum Yuyecjiya göndərdiyini bildirir. Oğuz xaqan məktubunda yazır ki, müqaviləyə əsasən o, imperatorla əvvəlki dostluğunu davam etdirmək arzusundadır. Oğuz xaqanın bu məktubu bizim üçün bir də ona görə qiymətli ki, məktubda o, qəbilələri haqqında xəbər verir. Oğuz xaqan Çin imperatoruna yazırdı ki, Göylərin şəfqətindən əsgərlər sağlam, atlar güclü idi. Mənim qoşunum Yuyecjiya göndərdiyini bildirir. Oğuz xaqan məktubunda yazır ki, müqaviləyə əsasən o, imperatorla əvvəlki dostluğunu davam etdirmək arzusundadır. Oğuz xaqanın bu məktubu bizim üçün bir də ona görə qiymətli ki, məktubda o, qəbilələri haqqında xəbər verir. Oğuz xaqan Çin imperatoruna yazırdı ki, Göylərin şəfqətindən əsgərlər sağlam, atlar güclü idi. Mənim qoşunum Yuyecjiya göndərdiyini bildirir. Oğuz xaqan məktubunda yazır ki, müqaviləyə əsasən o, imperatorla əvvəlki dostluğunu davam etdirmək arzusundadır. Oğuz xaqanın bu məktubu bizim üçün bir də ona görə qiymətli ki, məktubda o, qəbilələri haqqında xəbər verir. Oğuz xaqan Çin imperatoruna yazırdı ki, Göylərin şəfqətindən əsgərlər sağlam, atlar güclü idi. Mənim qoşunum Yuyecjiya göndərdiyini bildirir. Oğuz xaqan məktubunda yazır ki, müqaviləyə əsasən o, imperatorla əvvəlki dostluğunu davam etdirmək arzusundadır. Oğuz xaqanın bu məktubu bizim üçün bir də ona görə qiymətli ki, məktubda o, qəbilələri haqqında xəbər verir. Oğuz xaqan Çin imperatoruna yazırdı ki, Göylərin şəfqətindən əsgərlər sağlam, atlar güclü idi. Mənim qoşunum Yuyecjiya göndərdiyini bildirir. Oğuz xaqan məktubunda yazır ki, müqaviləyə əsasən o, imperatorla əvvəlki dostluğunu davam etdirmək arzusundadır. Oğuz xaqanın bu məktubu bizim üçün bir də ona görə qiymətli ki, məktubda o, qəbilələri haqqında xəbər verir. Oğuz xaqan Çin imperatoruna yazırdı ki, Göylərin şəfqətindən əsgərlər sağlam, atlar güclü idi. Mənim qoşunum Yuyecjiya göndərdiyini bildirir. Oğuz xaqan məktubunda yazır ki, müqaviləyə əsasən o, imperatorla əvvəlki dostluğunu davam etdirmək arzusundadır. Oğuz xaqanın bu məktubu bizim üçün bir də ona görə qiymətli ki, məktubda o, qəbilələri haqqında xəbər verir. Oğuz xaqan Çin imperatoruna yazırdı ki, Göylərin şəfqətindən əsgərlər sağlam, atlar güclü idi. Mənim qoşunum Yuyecjiya göndərdiyini bildirir. Oğuz xaqan məktubunda yazır ki, müqaviləyə əsasən o, imperatorla əvvəlki dostluğunu davam etdirmək arzusundadır. Oğuz xaqanın bu məktubu bizim üçün bir də ona görə qiymətli ki, məktubda o, qəbilələri haqqında xəbər verir. Oğuz xaqan Çin imperatoruna yazırdı ki, Göylərin şəfqətindən əsgərlər sağlam, atlar güclü idi. Mənim qoşunum Yuyecjiya göndərdiyini bildirir. Oğuz xaqan məktubunda yazır ki, müqaviləyə əsasən o, imperatorla əvvəlki dostluğunu davam etdirmək arzusundadır. Oğuz xaqanın bu məktubu bizim üçün bir də ona görə qiymətli ki, məktubda o, qəbilələri haqqında xəbər verir. Oğuz xaqan Çin imperatoruna yazırdı ki, Göylərin şəfqətindən əsgərlər sağlam, atlar güclü idi. Mənim qoşunum Yuyecjiya göndərdiyini bildirir. Oğuz xaqan məktubunda yazır ki, müqaviləyə əsasən o, imperatorla əvvəlki dostluğunu davam etdirmək arzusundadır. Oğuz xaqanın bu məktubu bizim üçün bir də ona görə qiymətli ki, məktubda o, qəbilələri haqqında xəbər verir. Oğuz xaqan Çin imperatoruna yazırdı ki, Göylərin şəfqətindən əsgərlər sağlam, atlar güclü idi. Mənim qoşunum Yuyecjiya göndərdiyini bildirir. Oğuz xaqan məktubunda yazır ki, müqaviləyə əsasən o, imperatorla əvvəlki dostluğunu davam etdirmək arzusundadır. Oğuz xaqanın bu məktubu bizim üçün bir də ona görə qiymətli ki, məktubda o, qəbilələri haqqında xəbər verir. Oğuz xaqan Çin imperatoruna yazırdı ki, Göylərin şəfqətindən əsgərlər sağlam, atlar güclü idi. Mənim qoşunum Yuyecjiya göndərdiyini bildirir. Oğuz xaqan məktubunda yazır ki, müqaviləyə əsasən o, imperatorla əvvəlki dostluğunu davam etdirmək arzusundadır. Oğuz xaqanın bu məktubu bizim üçün bir də ona görə qiymətli ki, məktubda o, qəbilələri haqqında xəbər verir. Oğuz xaqan Çin imperatoruna yazırdı ki, Göylərin şəfqətindən əsgərlər sağlam, atlar güclü idi. Mənim qoşunum Yuyecjiya göndərdiyini bildirir. Oğuz xaqan məktubunda yazır ki, müqaviləyə əsasən o, imperatorla əvvəlki dostluğunu davam etdirmək arzusundadır. Oğuz xaqanın bu məktubu bizim üçün bir də ona görə qiymətli ki, məktubda o, qəbilələri haqqında xəbər verir. Oğuz xaqan Çin imperatoruna yazırdı ki, Göylərin şəfqətindən əsgərlər sağlam, atlar güclü idi. Mənim qoşunum Yuyecjiya göndərdiyini bildirir. Oğuz xaqan məktubunda yazır ki, müqaviləyə əsasən o, imperatorla əvvəlki dostluğunu davam etdirmək arzusundadır. Oğuz xaqanın bu məktubu bizim üçün bir də ona görə qiymətli ki, məktubda o, qəbilələri haqqında xəbər verir. Oğuz xaqan Çin imperatoruna yazırdı ki, Göylərin şəfqətindən əsgərlər sağlam, atlar güclü idi. Mənim qoşunum Yuyecjiya göndərdiyini bildirir. Oğuz xaqan məktubunda yazır ki, müqaviləyə əsasən o, imperatorla əvvəlki dostluğunu davam etdirmək arzusundadır. Oğuz xaqanın bu məktubu bizim üçün bir də ona görə qiymətli ki, məktubda o, qəbilələri haqqında xəbər verir. Oğuz xaqan Çin imperatoruna yazırdı ki, Göylərin şəfqətindən əsgərlər sağlam, atlar güclü idi. Mənim qoşunum Yuyecjiya göndərdiyini bildirir. Oğuz xaqan məktubunda yazır ki, müqaviləyə əsasən o, imperatorla əvvəlki dostluğunu davam etdirmək arzusundadır. Oğuz xaqanın bu məktubu bizim üçün bir də ona görə qiymətli ki, məktubda o, qəbilələri haqqında xəbər verir. Oğuz xaqan Çin imperatoruna yazırdı ki, Göylərin şəfqətindən əsgərlər sağlam, atlar güclü idi. Mənim qoşunum Yuyecjiya göndərdiyini bildirir. Oğuz xaqan məktubunda yazır ki, müqaviləyə əsasən o, imperatorla əvvəlki dostluğunu davam etdirmək arzusundadır. Oğuz xaqanın bu məktubu bizim üçün bir də ona görə qiymətli ki, məktubda o, qəbilələri haqqında xəbər verir. Oğuz xaqan Çin imperatoruna yazırdı ki, Göylərin şəfqətindən əsgərlər sağlam, atlar güclü idi. Mənim qoşunum Yuyecjiya göndərdiyini bildirir. Oğuz xaqan məktubunda yazır ki, müqaviləyə əsasən o, imperatorla əvvəlki dostluğunu davam etdirmək arzusundadır. Oğuz xaqanın bu məktubu bizim üçün bir də ona görə qiymətli ki, məktubda o, qəbilələri haqqında xəbər verir. Oğuz xaqan Çin imperatoruna yazırdı ki, Göylərin şəfqətindən əsgərlər sağlam, atlar güclü idi. Mənim qoşunum Yuyecjiya göndərdiyini bildirir. Oğuz xaqan məktubunda yazır ki, müqaviləyə əsasən o, imperatorla əvvəlki dostluğunu davam etdirmək arzusundadır. Oğuz xaqanın bu məktubu bizim üçün bir də ona görə qiymətli ki, məktubda o, qəbilələri haqqında xəbər verir. Oğuz xaqan Çin imperatoruna yazırdı ki, Göylərin şəfqətindən əsgərlər sağlam, atlar güclü idi. Mənim qoşunum Yuyecjiya göndərdiyini bildirir. Oğuz xaqan məktubunda yazır ki, müqaviləyə əsasən o, imperatorla əvvəlki dostluğunu davam etdirmək arzusundadır. Oğuz xaqanın bu məktubu bizim üçün bir də ona görə qiymətli ki, məktubda o, qəbilələri haqqında xəbər verir. Oğuz xaqan Çin imperatoruna yazırdı ki, Göylərin şəfqətindən əsgərlər sağlam, atlar güclü idi. Mənim qoşunum Yuyecjiya göndərdiyini bildirir. Oğuz xaqan məktubunda yazır ki, müqaviləyə əsasən o, imperatorla əvvəlki dostluğunu davam etdirmək arzusundadır. Oğuz xaqanın bu məktubu bizim üçün bir də ona görə qiymətli ki, məktubda o, qəbilələri haqqında xəbər verir. Oğuz xaqan Çin imperatoruna yazırdı ki, Göylərin şəfqətindən əsgərlər sağlam, atlar güclü idi. Mənim qoşunum Yuyecjiya göndərdiyini bildirir. Oğuz xaqan məktubunda yazır ki, müqaviləyə əsasən o, imperatorla əvvəlki dostluğunu davam etdirmək arzusundadır. Oğuz xaqanın bu məktubu bizim üçün bir də ona görə qiymətli ki, məktubda o, qəbilələri haqqında xəbər verir. Oğuz xaqan Çin imperatoruna yazırdı ki, Göylərin şəfqətindən əsgərlər sağlam, atlar güclü idi. Mənim qoşunum Yuyecjiya göndərdiyini bildirir. Oğuz xaqan məktubunda yazır ki, müqaviləyə əsasən o, imperatorla əvvəlki dostluğunu davam etdirmək arzusundadır. Oğuz xaqanın bu məktubu bizim üçün bir də ona görə qiymətli ki, məktubda o, qəbilələri haqqında xəbər verir. Oğuz xaqan Çin imperatoruna yazırdı ki, Göylərin şəfqətindən əsgərlər sağlam, atlar güclü idi. Mənim qoşunum Yuyecjiya göndərdiyini bildirir. Oğuz xaqan məktubunda yazır ki, müqaviləyə əsasən o, imperatorla əvvəlki dostluğunu davam etdirmək arzusundadır. Oğuz xaqanın bu məktubu bizim üçün bir də ona görə qiymətli ki, məktubda o, qəbilələri haqqında xəbər verir. Oğuz xaqan Çin imperatoruna yazırdı ki, Göylərin şəfqətindən əsgərlər sağlam, atlar güclü idi. Mənim qoşunum Yuyecjiya göndərdiyini bildirir. Oğuz xaqan məktubunda yazır ki, müqaviləyə əsasən o, imperatorla əvvəlki dostluğunu davam etdirmək arzusundadır. Oğuz xaqanın bu məktubu bizim üçün bir də ona görə qiymətli ki, məktubda o, qəbilələri haqqında xəbər verir. Oğuz xaqan Çin imperatoruna yazırdı ki, Göylərin şəfqətindən əsgərlər sağlam, atlar güclü idi. Mənim qoşunum Yuyecjiya göndərdiyini bildirir. Oğuz xaqan məktubunda yazır ki, müqaviləyə əsasən o, imperatorla əvvəlki dostluğunu davam etdirmək arzusundadır. Oğuz xaqanın bu məktubu bizim üçün bir də ona görə qiymətli ki, məktubda o, qəbilələri haqqında xəbər verir. Oğuz xaqan Çin imperatoruna yazırdı ki, Göylərin şəfqətindən əsgərlər sağlam, atlar güclü idi. Mənim qoşunum Yuyecjiya göndərdiyini bildirir. Oğuz xaqan məktubunda yazır ki, müqaviləyə əsasən o, imperatorla əvvəlki dostluğunu davam etdirmək arzusundadır. Oğuz xaqanın bu məktubu bizim üçün bir də ona görə qiymətli ki, məktubda o, qəbilələri haqqında xəbər verir. Oğuz xaqan Çin imperatoruna yazırdı ki, Göylərin şəfqətindən əsgərlər sağlam, atlar güclü idi. Mənim qoşunum Yuyecjiya göndərdiyini bildirir. Oğuz xaqan məktubunda yazır ki, müqaviləyə əsasən o, imperatorla əvvəlki dostluğunu davam etdirmək arzusundadır. Oğuz xaqanın bu məktubu bizim üçün bir də ona görə qiymətli ki, məktubda o, qəbilələri haqqında xəbər verir. Oğuz xaqan Çin imperatoruna yazırdı ki, Göylərin şəfqətindən əsgərlər sağlam, atlar güclü idi. Mənim qoşunum Yuyecjiya göndərdiyini bildirir. Oğuz xaqan məktubunda yazır ki, müqaviləyə əsasən o, imperatorla əvvəlki dostluğunu davam etdirmək arzusundadır. Oğuz xaqanın bu məktubu bizim üçün bir də ona görə qiymətli ki, məktubda o, qəbilələri haqqında xəbər verir. Oğuz xaqan Çin imperatoruna yazırdı ki, Göylərin şəfqətindən əsgərlər sağlam, atlar güclü idi. Mənim qoşunum Yuyecjiya göndərdiyini bildirir. Oğuz xaqan məktubunda yazır ki, müqaviləyə əsasən o, imperatorla əvvəlki dostluğunu davam etdirmək arzusundadır. Oğuz xaqanın bu məktubu bizim üçün bir də ona görə qiymətli ki, məktubda o, qəbilələri haqqında xəbər verir. Oğuz xaqan Çin imperatoruna yazırdı ki, Göylərin şəfqətindən əsgərlər sağlam, atlar güclü idi. Mənim qoşunum Yuyecjiya göndərdiyini bildirir. Oğuz xaqan məktubunda yazır ki, müqaviləyə əsasən o, imperatorla əvvəlki dostluğunu davam etdirmək arzusundadır. Oğuz xaqanın bu məktubu bizim üçün bir də ona görə qiymətli ki, məktubda o, qəbilələri haqqında xəbər verir. Oğuz xaqan Çin imperatoruna yazırdı ki, Göylərin şəfqətindən əsgərlər sağlam, atlar güclü idi. Mənim qoşunum Yuyecjiya göndərdiyini bildirir. Oğuz xaqan məktubunda yazır ki, müqaviləyə əsasən o, imperatorla əvvəlki dostluğunu davam etdirmək arzusundadır. Oğuz